

Koloniale sporen
van park
Rusthoff

Waar gaat dit project over?

In dit lesproject maken leerlingen in drie lessen kennis met de overzeese geschiedenis van hun eigen leefomgeving Sassenheim. Via deze geschiedenis maken ze kennis met de onderwerpen buitenplaatsen, kolonialisme, slavernij, plantages, ongelijkheid, onvrijheid, rechtvaardigheid, discriminatie en racisme.

Doelgroep

Leerlingen en leerkrachten van groep 6/7/8

Aansluiting bij het onderwijs

Het lesprogramma heeft de volgende

lesdoelen:

- De leerling kan in eigen woorden uitleggen wat slavernij inhoudt
- De leerling kan uitleggen wat buitenplaatsen zijn, de economische en sociale redenen voor hun bouw in de 17e en 18e eeuw beschrijven, en het verband met koloniale handel verduidelijken.
- De leerling kan beschrijven hoe Park Rusthoff verband houdt met het kolonialisme, inclusief specifieke voorbeelden of gebeurtenissen.
- De leerling kan verschillende historische perspectieven identificeren en beschrijven, en kan hierover met respect voor andere standpunten een gestructureerde discussie voeren.

Het lesprogramma sluit aan bij de volgende **onderwijsthema's**:

- Erfgoedonderwijs
- Omgevingsonderwijs
- Burgerschapsonderwijs
- Geschiedenis
- Begrijpend lezen

Het lesprogramma sluit aan bij de volgende **tijdvakken, canonvensters en kerndoelen**:

- Tijdvakken: Tijd van regenten en vorsten; Tijd van pruiken en revoluties; Tijd van burgers en stoommachines. Binnen deze tijdvakken passen het slavernij- en koloniale verleden als kenniscomponenten.
- De canonvensters: VOC en WIC, slavernij, Caraïbisch Nederland

Inhoud

Waar gaat dit project over	2
Les 1: Het park en de plantage	4
Les 2: Op onderzoek in het park	10
Les 3: Park, plantage en persoonlijke betekenis	13
Verantwoording en colofon	19

- **Kerdoel 51:** De leerlingen leren gebruik te maken van eenvoudige historische bronnen en ze leren aanduidingen van tijd en tijdsindeling te hanteren.
- **Kerdoel 52:** De leerlingen leren over kenmerkende aspecten van de tijdvakken
- **Kerdoel 53 :** De leerlingen leren over de belangrijke historische personen en gebeurtenissen uit de Nederlandse geschiedenis en kunnen die voorbeeldmatig verbinden met de wereldgeschiedenis.
- **Kerdoel 54:** De leerlingen leren beelden, muziek, taal, spel en beweging te gebruiken, om er gevoelens en ervaringen mee uit te drukken en om er mee te communiceren.
- **Kerdoel 56:** de leerlingen verwerven enige kennis over en krijgen waardering voor aspecten van cultureel erfgoed.

Achtergrondinformatie voor de leerkracht

De geschiedenis van Park Rusthoff en plantage Crappahoek.

In 2017 overhandigde Ellen-Rose Kambel het bord met de naam van plantage Crappahoek aan Park Rusthoff. Zij is een nazaat van een slaaf-gemaakte bediende op die plantage, die eigendom was van de firma Charbon & Zoon. Samen met Frans Charbon deed ze onderzoek naar hun gezamenlijke geschiedenis en stelde voor het bord ter nagedachtenis aan het slavernijverleden een plaats te geven. Hierover werd de documentaire 'Drie Vrouwen' gemaakt, die deel uitmaakt van het lesmateriaal.

Even een duik in de geschiedenis: in de 17e eeuw ontstonden veel buitenplaatsen omdat welgestelde mensen de stad ontvluchtten, vooral in de zomer vanwege het ontbreken van riolering. Ze kochten grond nabij de stad en creëerden buitenplaatsen. In 1791 kocht Jean Adam Charbon buitenplaats Rusthoff.

De familie Charbon woonde er 125 jaar en gebruikte de buitenplaats eerst als zomerverblijf en later permanent.

Veel van deze welgestelde mensen verdienden hun geld door eigendom van of aandelen in plantages in de koloniën. Zo ook de familie Charbon, die rijk werd door activiteiten zoals hoedenmakerij, scheepvaart, assurantiën, financieringen, en plantages in Berbice en Suriname. Op die plantages werkten mensen die eigendom waren van de familie, dus in slavernij. Plantage Crappahoek in Suriname werd in 1826 door Charbon & Zoon gekocht. Uit de slavenregisters is gebleken dat rond 1858 de voorouders van Ellen-Rose Kambel door hen gekocht werden. [Meer informatie is hier te lezen.](#)

In 1917 kocht de gemeente Sassenheim Rusthoff en in 1924 werd het landhuis gesloopt. Het is nu een publiek toegankelijk park.

PLANTAGE CRAPPAHOEK
SURINAME

Paramaribo · Suriname

Park Rusthoff · Sassenheim

Les 1: Het park en de plantage

introductie Buitenplaatsen

15 minuten

Maak op het digibord drie kolommen aan. De eerste kolom is voor wat de leerlingen al weten over Park Rusthoff en buitenplaatsen, de tweede kolom is voor wat ze zouden willen weten, en de derde kolom blijft leeg voor later.

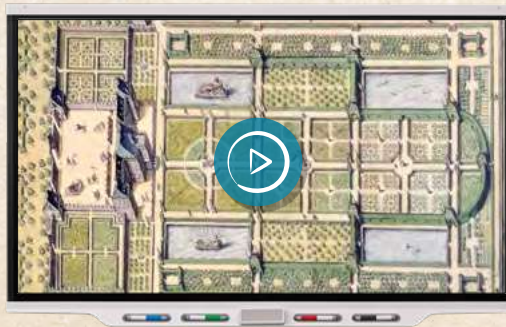
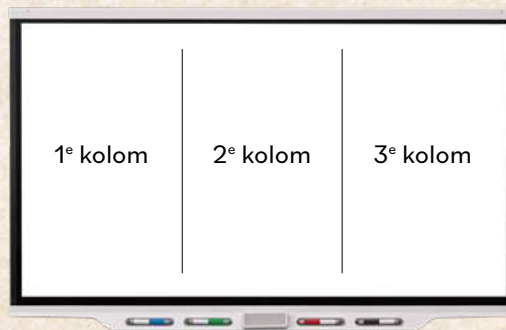
Vraag de leerlingen eerst of ze weten wat Park Rusthoff is. Schrijf hun antwoorden in de **eerste kolom**. Vraag daarna of ze weten wat een buitenplaats is. Als ze antwoorden, schrijf deze ook in de eerste kolom.

Vraag de leerlingen vervolgens wat ze zouden willen leren over Park Rusthoff en buitenplaatsen. Schrijf deze antwoorden in de **tweede kolom**. **Let op:** bewaar deze kolommen voor het einde van de les!

Vraag de leerlingen of ze wel eens een groot, oud huis hebben gezien. Waar was dat? Hoe zag het eruit? Bekijk met de leerlingen twee fragmenten uit een introductievideo over buitenplaatsen.

[Klik hier voor de video.](#)

Bekijk eerst het stuk vanaf het begin tot 01:00. Bekijk daarna vanaf 01:30 tot 02:40.

Video: Een luxe zomerhuis

LESDUUR

60 minuten

LESDOELEN

- De leerling kan uitleggen wat buitenplaats Rusthoff is en herkent de verschillende afbeeldingen van Rusthoff en zijn omgeving.
- De leerling ontwikkelt inzicht in de geschiedenis van de familie Charbon en hun leven op buitenplaats Rusthoff.
- De leerling ontwikkelt basiskennis over het koloniale en slavernijverleden, inclusief de definitie ervan en de rol die Nederland hierin heeft gespeeld.
- De leerling legt de connectie bloot tussen slavernij en rijke families, specifiek hoe dit verband houdt met de familie Charbon en buitenplaats Rusthoff.

Benodigde materialen

- Digibord
- Foto's Rusthoff (zie bijlage 1)
- Voorbeelden van emoji's (zie bijlage 2)
- Uitprintvellen (zie bijlage 3)
- Stiften

Zet de video's, afbeeldingen en de emoji's klaar op het digibord. Zorg ervoor dat elke leerling twee vellen papier heeft en een stiften.

Les 1: Het park en de plantage

Rusthoff in Sassenheim

15 minuten

Introduceer buitenplaats Rusthoff en de familie Charbon door middel van de volgende afbeeldingen en stel kijkvragen.

Laat **afbeelding 1** zien op het digibord.
Vraag de leerlingen: 'Wat is er te zien op de afbeelding?' en 'Herkennen jullie deze plek?'

Laat nu **afbeelding 2** zien. Vraag: 'Komen deze plekken overeen?' en 'Wat zijn de overeenkomsten en de verschillen tussen de twee plekken?'

Laat **afbeelding 3** zien van Huize Rusthoff.
Vraag: 'Wat denken jullie dat dit is?' en 'In welke tijd zou dit plaatje zich bevinden?'

Vertel de leerlingen dat buitenplaats Rusthoff werd gekocht in 1791, meer dan 230 jaar geleden. De rijke familie die dit stuk grond kocht, heeft het Park Rusthoff aangelegd en de villa die nu op het bord te zien is gebouwd. Zoals uitgelegd in de eerste video, was dit een plek voor de rijke familie om uit te rusten en weg te zijn van het drukke stadsleven in Amsterdam, waar de familie de rest van het jaar woonde. Van 1830 tot 1850 woonde de familie er zelfs permanent.

Laat **afbeelding 4** zien. Vertel de leerlingen dat hier de familie Charbon te zien is, de familie die in dit huis woonde. Deze foto is gemaakt in 1910, 119 jaar nadat het stuk grond was gekocht.

Stel de volgende vragen aan de leerlingen: 'Hoe zien de mensen op deze afbeelding eruit?', 'Waar herkennen jullie je in en waar niet?' en 'Hoe zou het leven eruit hebben gezien voor het meisje op de foto? Zij was toen 6 jaar oud.'

Afbeelding 1

Afbeelding 2

Afbeelding 3

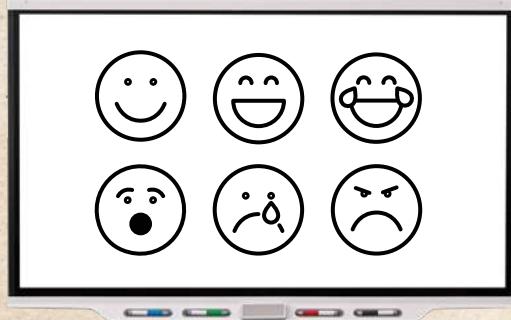
Afbeelding 4

Reflectie

5 minuten

Vraag de leerlingen welk gevoel ze krijgen bij het park. Laat ze vervolgens de emoji van het bord die het beste bij dat gevoel past natekenen op hun vel papier natekenen. Geef de leerlingen hier maximaal twee minuten voor.

Laat de leerlingen hun vel papier omhoogsteken, zodat iedereen kan zien welke emoji's anderen gekozen hebben. Vallen er dingen op? Zijn er overeenkomsten of verschillen tussen de emoji's? Laat twee à drie leerlingen hun keuze toelichten.

Kolonialisme: de connectie

5 minuten

Vertel de leerlingen dat ze een video gaan zien waarin ze iets nieuws leren over hoe rijke families in de tijd van slavernij geld konden verdienen.

Laat nu een fragment van de documentaire [De Drie Vrouwen](#) zien (3:48 min). In dit fragment vertelt Ellen-Rose Kambel hoe ze ontdekte wat de connectie is tussen haar familiegeschiedenis en Rusthoff. Vraag de leerlingen om goed na te denken over wat ze zien en horen in de video.

Reflectie

5 minuten

Vraag de leerlingen wat er duidelijk is geworden uit de video. Wat hebben ze geleerd over het park? Laat de leerlingen nu opnieuw een emoji tekenen die hun gevoel over het park weergeeft. Laat de leerlingen hun vel papier omhoogsteken zodat iedereen de nieuwe emoji's kan zien.

Geef twee à drie leerlingen de beurt om te vertellen waarom ze van gedachte over het park zijn veranderd of waarom niet.

Wat is slavernij?

10 minuten

Vertel de leerlingen dat ze gaan kijken naar een video die uitlegt wat slavernij is.

Geef twee kijkvragen mee:

1. Wat is een kolonie?
2. Wat gebeurde er als je probeerde te vluchten?

Laat de leerlingen [een fragment over slavernij uit het Jeugdjournaal zien](#).

Speel de video af vanaf 2:13 tot 04:04 en vervolgens van 08:51 tot 09:45.

Video: Fragment Jeugdjournaal

Reflectie

10 minuten

Vraag de leerlingen of ze het antwoord hebben op de kijkvragen.

1. Wat is een kolonie?
2. Wat gebeurde er als je probeerde te vluchten?

Vraag de leerlingen hoe zij zelf straf krijgen als ze niet luisteren, zowel thuis als op school. Hoe verschilt dat van wat er vroeger gebeurde?

Laat de leerlingen nu opnieuw een emoji tekenen die hun gevoel over het park weergeeft. Laat de leerlingen hun vel papier omhoogsteken zodat iedereen de nieuwe emoji's kan zien.

Geef twee à drie leerlingen de beurt om te vertellen waarom ze van gedachte over het park zijn veranderd of waarom niet.

Verzet en afschaffing

5 minuten

Vertel de leerlingen kort over verzet en afschaffing van de slavernij. In de geschiedenis van de slavernij waren er verschillende vormen van verzet. Dit varieerde van kleine daden, zoals stelen of extra zout toevoegen aan het eten, tot grotere acties, zoals het vluchten naar het oerwoud. Deze vluchtelingen, de Marrons, vestigden zich in de oerwouden en voerden soms aanvallen uit op plantages om andere slaafgemaakten te bevrijden. Tula leidde een grote opstand op Curaçao en Virginia Detricia kwam in opstand op Aruba. Het Nederlandse leger onderdrukte deze opstanden streng vanwege de grote winst uit slavernij.

Nederland was 200 jaar betrokken bij slavernij en was een van de laatste Europese landen die dit afschafte, pas in 1863. Na de afschaffing moesten voormalige slaafgemaakten nog tien jaar gedwongen doorwerken op de plantage om de slavenhouders te compenseren voor hun verliezen. De slavenhouders ontvingen bovendien financiële compensatie, terwijl de voormalige slaven zonder verdere hulp op straat werden gezet. De afschaffing van de slavernij wordt gevierd en herdacht, ook in Nederland, dat noemen we Ketikoti.

Afsluiting

5 minuten

Ga terug naar de kolommen. Kijk samen met de leerlingen naar de antwoorden die ze in de twee kolommen hebben geschreven. Ontdek of alle vragen beantwoord zijn en wat ze nog meer hebben geleerd.

1 ^e kolom	2 ^e kolom	3 ^e kolom

Volgende les:

Bereid de leerlingen voor op de volgende les, die plaats zal vinden in Park Rusthoff. In die les krijgen ze de kans om meer te leren over de verbinding tussen de geschiedenis van hun eigen woonplaats en die van de oude koloniën. Ze zullen ook de mogelijkheid hebben om hun vragen te stellen aan de gastdocent.

Les 2: Op onderzoek in het park

Aankomst en introductie

15 minuten

Na aankomst is er een klassikale kennismaking met de gastdocent **bij het Crappahoek bord**. De ingang aan de Hoofdweg is het dichtst bij het bord. Die heet de klas welkom in het park en introduceert het onderwerp en het programma.

Op onderzoek

70 minuten

De klas krijgt kort uitleg over wat ze gaan doen. Ze gaan werken met historische bronnen. Dat zijn teksten, afbeeldingen en objecten uit de geschiedenis waardoor we nu weten hoe dingen vroeger waren. Door zelf bronmateriaal te onderzoeken kunnen leerlingen aan de hand van hun eigen bevindingen leren hoe het leven vroeger was op de plantage en op de buitenplaats.

De klas gaat als één groep op pad en maakt een wandeling door het park. Onderweg stoppen ze op verschillende plekken en maken opdrachten over drie verschillende onderwerpen. De opdrachten worden gedaan in groepjes van maximaal zes leerlingen, afhankelijk van de grootte van de klas. De leerkracht en andere

begeleiders ondersteunen de groepjes met de opdrachten (zij krijgen een antwoordenblad).

De **drie onderwerpen** die de leerlingen gaan onderzoeken zijn:

1. Het park tot aan nu
2. Leven op de buitenplaats
3. Gefaseerde afschaffing slavernij

Eenmaal teruggekomen bij het Crappahoek-bord volgt een interactief gesprek met de gastdocent over het leven op de plantage. De leerlingen maken bij dit onderwerp geen opdrachten, maar stellen vragen en bekijken de verschillende objecten die de gastdocent heeft meegenomen.

LESDUUR

90 minuten (excl. reistijd)

LOCATIE

Park Rusthoff

(Voorhavenkwartier 76, 2171 EH Sassenheim)

Plan B: bij regen in het klaslokaal van de deelnemende school

LESDOELEN

- De leerling maakt kennis met het koloniaal erfgoed in diens eigen leefomgeving.
- De leerling weet wat historisch bronmateriaal is en hoe deze hiermee kan werken.
- De leerling kan in groepsverband onderzoek doen naar de connectie tussen plantage-slavernij in de koloniën, buitenplaats Rusthoff en het huidige park.

Benodigde materialen

De onderzoeksopdrachten, antwoordbladen en pennen worden meegenomen door de gastdocent. Ter voorbereiding op de les kun je deze in bijlage 4 en 5 alvast doorlezen.

Les 2: Op onderzoek in het park

terug samen afsluiting

5 minuten

De klas reflecteert onder begeleiding van de gastdocent op hun bevindingen. Wat vonden ze ervan, wat hebben ze geleerd, en hoe kijken ze nu naar het park?

Plan B slecht weer

In het geval dat het geplande bezoek aan het park niet door kan gaan i.v.m. het weer bieden wij een alternatieve versie van deze les die in het klaslokaal gegeven kan worden. Een bezoek aan het park en het volgen van de les op de locatie waar het over gaat zien wij als een kernonderdeel van dit project. Deze klaslokaalversie van de les is dus alleen bedoeld als de les in het park vanwege omstandigheden echt niet door kan gaan.

Verandering in de uitvoering

Om de leerlingen toch een beeld te geven van het park en zich in te leven op de locatie maken we gebruik van [videomateriaal](#) van het park.

Voor het programmaonderdeel waarin de leerlingen zelf onderzoek doen kunnen de tafels verdeeld worden in vier groepjes in de hoeken van het lokaal. Dit worden de nieuwe locaties waartussen leerlingen wisselen met hun opdrachten, maar dan in groepjes in plaats van met de hele klas. In geval van ruimtegebrek of geluidsoverlast kan dit onderdeel ook worden uitgevoerd in een gymzaal. We moedigen leerlingen waar mogelijk aan om tijdens dit onderdeel vrij te kunnen bewegen. Voor de opdracht over 'het park tot aan nu' waar leerlingen het gebouw moeten zoeken dat nu op de plek staat van het oude buitenhuis kunnen leerlingen zoeken op Google Maps.

Het huidige gebouw is Residence Rusthoff, met op de begane grond het [koffientje NOZEMS](#).

De tijd die in het park wordt besteed aan locatiewissels valt weg, wat ervoor kan zorgen dat het programma minder lang duurt. Deze tijd kan opgevuld worden door meer ruimte te laten aan de gastdocent om te vertellen.

Les 3:

Park, plantage en persoonlijke betekenis

Start les en evaluatie

5 minuten

Reflecteren op bezoek aan park van les 2. Hoe voelen de leerlingen zich na het bezoek? Vonden ze het leuk, interessant? Waren er ook minder fijne gevoelens? Hebben ze het er thuis over gehad? Laat leerlingen in één woord of emoji uitdrukken hoe ze zich voelden tijdens het parkbezoek.

Verzamel de woorden of tekeningen op een groot bord om visueel te reflecteren op de groepservaring.

Dia 1: Feestdag Ketikoti

De maatschappij toen en nu

10 minuten

Vertel de leerlingen dat de wereld erg is veranderd sinds de slavernij officieel werd afgeschaft, maar dat er ook erfenissen van het koloniaal verleden zijn die nog steeds in onze Nederlandse maatschappij te vinden zijn. Soms zijn die leuk of lekker, en soms juist niet.

Verdeel de leerlingen in kleine groepjes en bekijk klassikaal de 6 dia's in bijlage 6, met afbeeldingen van verschillende erfenissen van het koloniale verleden. Vraag elk groepje om één afbeelding te kiezen en om in een paar minuten samen te bespreken wat ze zien en hoe dit een overblijfsel van het koloniale verleden van Nederland kan zijn. Bespreek daarna klassikaal.

Help de leerlingen als ze niet weten wat ze zien op de verschillende dia's:

Dia 1: Feestdag **Ketikoti**, jaarlijks op 1 juli, ter viering van de afschaffing van de slavernij

Dia 2: Woorden uit het Sranantongo uit Suriname:

patta = schoen, doekoe = geld, fissa = feest, osso = huis

Dia 3: Indische rijsttafel

Dia 4: Specerijen: peper, kaneel, ontbijtkoek/kruidenkoek

Dia 5: Racisme en discriminatie

Dia 6: Moderne slavernij

LESDUUR

50 - 105 minuten

LESDOELEN

- De leerling kan uitleggen dat er een link is tussen de koloniale tijd en het heden en hoe deze eruit kan zien.
- De leerling verwerkt diens ontdekkingen en ervaringen uit voorgaande lessen op een creatieve manier tot een concreet resultaat.
- De leerling geeft uiting aan diens ideeën, indrukken, meningen en gevoelens over het koloniale verleden.

Benodigde materialen

- Digibord met bijlage 6
- Schrijfmateriaal

Les 3: Park, plantage en persoonlijke betekenis

Verwerkingsopdrachten

35 - 90 minuten

Kies één of meerdere verwerkingsopdrachten voor de klas, in groepjes of individueel, of laat de leerlingen zelf een keuze maken.

OPTIE 1 Schrijf een brief

Schrijf een brief aan

1. **Affie**, een meisje van 9 dat op een plantage moest werken in Suriname
2. **Mohammed** van 13, die opgroeit in moderne slavernij in de kledingindustrie

Geef de leerling **bijlage 7**: informatie over Affie en Mohammed. Affie is een meisje dat werd geboren in 1849.

Zij is 9 jaar oud en werkt op een plantage in Suriname. Mohammed is 13 en werkt op dit moment 6 dagen per week in een kledingfabriek in Bangladesh omdat zijn ouders niet veel geld hebben en schulden moeten afbetalen.

De bijlage is voorzien van tips over hoe je een nette brief schrijft en ruimte om een eerste en definitieve versie te schrijven.

Wat hebben de leerlingen geleerd over slavernij, en hoe voelen ze zich daarover? En wat willen de leerlingen graag weten over het leven van degene waar ze naar schrijven, en wat willen ze vertellen over zichzelf? De leerlingen schrijven eerst een eerste versie, en daarna een nette variant. Eventueel kun je de leerlingen elkaars eerste versie laten lezen en van feedback voorzien. Laat een aantal leerlingen hun definitieve brief aan de klas voorlezen.

Mohammed

Affie

Benodigde materialen

- Pen of potlood
- Bijlage 6

Verwerkingsopdrachten

35 - 90 minuten

OPTIE 2: BEELDEND | ALLEEN VOOR GROEP 7/8

Poster koloniale sporen in Nederland

Niet alleen in Park Rusthoff zijn er sporen van koloniale en slavernijgeschiedenis te vinden. Op heel veel plekken in Nederland zijn er overblijfselen van deze tijd te vinden. Onderzoek en maak een poster.

Bespreek met de leerlingen dat er op heel veel plekken in Nederland, net zoals bij Park Rusthoff sporen van het slavernijverleden te vinden zijn. Denk aan gebouwen, standbeelden of zelfs straatnamen. Vertel waarom het belangrijk is om deze sporen te herkennen en te begrijpen. Introduceer het idee van de poster-opdracht: leerlingen gaan onderzoek doen en hun bevindingen creatief presenteren op een poster.

Onderzoek doen (20-30 minuten)

Verdeel de leerlingen in groepjes van 3-4 of laat ze individueel werken. Geef de leerlingen de lijst met bronnen (bijlage 7) en laat hen beginnen met het onderzoeken van koloniale sporen. De leerlingen kunnen kijken naar verschillende steden zoals Amsterdam, Rotterdam, Den Haag, Leiden, of kleinere plaatsen. Denk aan: **Straatnamen, monumenten** of standbeelden of **gebouwen** die iets te maken hebben met de tijd van de slavernij.

Moedig leerlingen aan om online te zoeken, notities te maken en interessante informatie, afbeeldingen of feiten te verzamelen voor hun poster. Laat ze niet alleen feiten verzamelen, maar ook hun gevoel in woorden of met afbeeldingen in de poster te verwerken, bijvoorbeeld met een gedichtje.

Creatieve fase (25-30 minuten)

Laat de leerlingen hun verzamelde informatie en afbeeldingen verwerken tot een visueel aantrekkelijke poster. Zorg dat ze de belangrijkste koloniale sporen op een duidelijke en creatieve manier presenteren, gebruikmakend van kleuren, tekeningen, en tekst. Geef leerlingen de ruimte om hun eigen stijl te kiezen en de poster op hun eigen manier vorm te geven.

Presentatie en bespreking (10 minuten)

Laat elk groepje of elke leerling hun poster aan de klas presenteren. Vraag hen om uit te leggen welke koloniale sporen ze hebben gevonden en waarom ze deze belangrijk vonden om te presenteren. Stimuleer een korte discussie over wat ze hebben geleerd over de koloniale en slavernijgeschiedenis in hun eigen omgeving.

Benodigde materialen

- Digibord, laptop of chromebook (voor onderzoek)
- Lijst met artikelen over de koloniale geschiedenis van verschillende plaatsen (zie bijlage 8)
- Grote vellen papier of karton (voor de poster)
- Pennen, kleurpotloden, stiften of verf
- Scharen en lijm
- Een printer

Verwerkingsopdrachten

35 - 90 minuten

OPTIE 3:

Campagne tegen moderne slavernij

Maak een campagneposter of social media-campagne met tips hoe bedrijven in Nederland op kunnen staan tegen moderne slavernij.

Vertel de leerlingen over het concept van moderne slavernij, schrijf een definitie op het bord, en leg uit dat dit nog steeds voorkomt, bijvoorbeeld in de cacao- en kledingindustrie. Introduceer Tony's Chocolonely als een voorbeeld van een bedrijf dat actief strijdt tegen moderne slavernij in de cacao-industrie. Leg de opdracht uit: leerlingen gaan in groepjes een campagne maken om andere bedrijven aan te moedigen moderne slavernij tegen te gaan. Verdeel de klas in groepjes van 3-4 leerlingen, afhankelijk van de klasgrootte en geef elk groepje een reep Tony's Chocolonely.

Onderzoeksfase (15-20 minuten):

- Laat de leerlingen de verpakking van de reep Tony's Chocolonely bestuderen. Vraag hen om aandacht te besteden aan de informatie op de verpakking over de missie en waarden van het bedrijf.

- Laat de groepjes de website van Tony's Chocolonely bezoeken en meer leren over hoe het bedrijf tegen moderne slavernij strijdt. Moedig hen aan om aantekeningen te maken over belangrijke strategieën, feiten, en voorbeelden die ze kunnen gebruiken in hun campagne.

Creatieve fase (25-30 minuten):

- Laat elk groepje beslissen of ze een fysieke poster of een digitale social media-campagne willen maken.
- Geef de groepjes de tijd om hun ideeën uit te werken, waarbij ze hun bevindingen uit het onderzoek verwerken in hun campagne.
- Moedig hen aan om duidelijke en overtuigende boodschappen te bedenken, en visuele elementen zoals logo's, slogans, en afbeeldingen te gebruiken. De leerlingen kunnen ook een slogan bedenken.

- In het geval van een digitale campagne kunnen de leerlingen denken aan een vlog, een website, een online advertentie of bijvoorbeeld een kort informatief filmpje.
- Laat de leerlingen een zin opnemen als 'persoonlijke missie' in hun campagneposter of digitale uiting: over hoe zij zelf willen bijdragen aan het verminderen van moderne slavernij.

Presentatie en bespreking (10 minuten):

- Laat elk groepje hun poster of digitale campagne presenteren aan de klas.
- Vraag hen om uit te leggen welke boodschap ze proberen over te brengen en waarom ze bepaalde visuele elementen hebben gekozen.
- Stimuleer een klasdiscussie over welke campagnes het meest effectief zijn en waarom.

Benodigde materialen

- Reep Tony's Chocolonely (één per groep)
- Grote vellen papier of karton (voor de poster) of mobiele telefoons/chromebooks of een digitale camera (voor de digitale campagne)
- Pennen, kleuropflossen, stiften of verf

Achtergrondinformatie voor de leerkracht: wat is moderne slavernij?

Moderne slavernij betekent dat mensen gedwongen worden om onder zeer slechte omstandigheden te werken, vaak zonder of met heel weinig betaling. Het grootste verschil met slavernij van vroeger is dat het nu niet gaat om één specifieke groep of huidskleur die als minderwaardig wordt gezien en eigendom van iemand anders is. Bij moderne slavernij is er geen officieel eigendom, maar werkgevers kunnen mensen toch dwingen te blijven werken, bijvoorbeeld door te dreigen met geweld, het inhouden van loon, of het afpakken van paspoorten. Hoewel slavernij wereldwijd verboden is, leven er toch naar schatting 50 miljoen mensen in deze situatie.

Verwerkingsopdrachten

35 - 90 minuten

Benodigde materialen

- Digibord of computer (voor het afspelen van video en muziek)
- Afgedrukte songtekst van "Faya Siton" (voor elke leerling of groepje)
- Schrijfmateriaal (pennen, markers)
- Chromebooks of tablets om de vertaling van de songtekst op te zoeken

Voorbereiding video en muziek:

- Zet [deze video](#) van de melodie van "Faya Siton" klaar
- Zet [deze video](#) van Maria Reinders-Karg klaar waarin zij vertelt over het lied "Faya Siton" op het digibord.
- Print [de songtekst](#) van "Faya Siton" uit voor alle leerlingen of groepjes.
- Zorg dat je [deze vertaling](#) bij de hand hebt, dan kun je de leerlingen helpen met vertalen.

OPTIE 4

Liedjes uit de tijd van slavernij

Wist je dat er in Suriname nog steeds liedjes worden gezongen uit de tijd van de slavernij? Leer het lied Faya Siton zingen met de leerlingen, leer meer over de vertaling en betekenis, en schrijf zelf een nieuwe versie van de tekst.

Vertel de leerlingen dat ze vandaag een lied gaan leren dat tijdens de slavernij, en nu nog steeds, in Suriname werd gezongen. Leg kort uit dat liederen in die tijd vaak een manier waren om emoties, verhalen, en ervaringen te delen, en dat veel van die liederen nog steeds bestaan als culturele erfenis.

Lied leren zingen (10 minuten):

- Speel [de melodie van "Faya Siton"](#) af en laat de leerlingen luisteren naar het lied.
- Zing het lied een paar keer voor of speel een opname mee, en laat de leerlingen vervolgens meezingen.
- Werk in stukjes; leer eerst de melodie en dan de tekst per zin.

Faya Siton in Suriname (10 minuten)

- Speel [de video](#) waarin Maria Reinders-Karg, die in Suriname opgroeide, vertelt over haar ervaring met het lied "Faya Siton".
- Bespreek met de leerlingen of ze hebben begrepen wat Maria ze vertelde en laat ze vertellen wat zij van het liedje vinden.

Analyseren en vertalen van de tekst (10 minuten):

- Verdeel de leerlingen in kleine groepjes en geef elk groepje de songtekst van "Faya Siton". Vraag de groepjes de tekst te vertalen. Ze kunnen zelf op internet op onderzoek gaan naar een vertaling. Geef ze hints en ondersteunende woorden als ze vastlopen.
- Verzamel de groepen en bespreek gezamenlijk de vertalingen zin voor zin.

Alternatieve tekst (15 minuten)

- Laat leerlingen in het Nederlands een eigen couplet of refrein bedenken dat aansluit op de emoties of boodschap van het lied "Faya Siton". Dit kan in groepjes of individueel. Moedig ze aan om woorden te gebruiken die hun eigen ervaringen of gedachten over slavernij en vrijheid reflecteren.

Reflectie en discussie (10 minuten):

- Bespreek met de leerlingen of zij het originele lied als een kinderliedje beschouwen. Waarom wel of niet?
- Bespreek welke emoties of boodschappen de leerlingen in hun eigen versies van de tekst hebben laten spreken.
- Stimuleer de leerlingen om hun gevoelens en gedachten te delen over het zingen en begrijpen van dit lied.

Tip:

nog meer samen zingen? Doe dan dezelfde opdracht met het liedje Peroen Peroen mi Patron en ga weer op zoek naar de betekenis.

Les 3: Park, plantage en persoonlijke betekenis

VERANTWOORDING WOORDGEBRUIK

We hanteren de term 'slaafgemaakt' in plaats van 'slaaf', om duidelijk te maken dat het niet om iemands identiteit gaat. We maken hierop een uitzondering als het gaat om een historische quote. Bovendien erkent de term 'slaaf' iemands menselijkheid niet, maar reduceert diegene tot niets meer dan iemands eigendom.

Meer informatie zie de publicatie [WordsMatter](#).

UITGAVE

Dit project is ontwikkeld door Erfgoedhuis Zuid-Holland, dankzij een financiële bijdrage van de erfgoedlijn Landgoederenzone van de provincie Zuid-Holland.

SAMENSTELLING

In opdracht van Erfgoedhuis Zuid-Holland in samenwerking met Kunstgebouw en Stichting Stil Verleden.

VORMGEVING

Inge Lub • Ingeving

MET DANK AAN:

Maria Reinders-Karg • Stichting Stil Verleden

Maura Breur • Cultuureducatiegroep Leiden

Stichting Beheer Park Rusthoff

Annette Dwarswaard en haar leerlingen van groep 8 van De Regenboog in Voorhout

En bijzondere dank aan **Bert Reinders**

©Erfgoedhuis Zuid-Holland, maart 2025 Dit lesmateriaal is voor basisscholen in gemeente Teylingen en omgeving. Niets uit deze lerarenhandleiding mag worden vermenigvuldigd of openbaargemaakt doormiddel van druk, fotokopie of andere wijze zonder voorafgaande toestemming van Erfgoedhuis Zuid-Holland.

Contact: educatie@erfgoedhuis-zh.nl

Tip:

Heb je je nog niet aangemeld voor dit lesproject en wil je dat wel graag?
Neem contact op via [verwonderomdehoek.nl](https://www.verwonderomdehoek.nl)